

ՀԱՅՍՏԱՆԻ ՎԱՆՔԵՐ

Ս. ԲԱՐՔՈՂԻՄԵՆՈՍԻ ՎԱՆՔ

Ս. Բարթողիմէոսի Վանքը կը գտնուէր Վասպուրականի Աղբակ գաւառին մէջ: Տաճարին ձախակողմեան մատուռին մէջ կը տեսնուէր Հայաստանի առաջին լուսաւորիչ Ս. Բարթողիմէոս Առաքեալի գերեզմանը: Վանքը պատած էր պարիսպներով և աշտարակներով և ունէր բազմաթիւ խուցեր միաբաններու համար:

Ս. Բարթողիմէոսի Վանքին մէջ մշակութային նշանակելի գործունէութիւն մը է ծաղկած: Հոն նստող Վանահայրերէն, որոնք միաժամանակ Աղբակի գաւառին առաջնորդներն էին, յիշատակելի են հետեւեալները:

1. — Յովնանէս Արքեպիսկոպոս, որ 1345ին Մաշտոց մը գրել կու տայ Գրիգոր Դարին. — Հ. Հ. Ոսկեան, Վասպուրականի Վանքերը, Գ., էջ 791:

2. — Տէր Սեփանոս, որուն քեռորդին՝ Պետրոս քահանայ, 1398ին, Ս. Բարթողիմէոսի Վանքին մէջ, Պետրոս գրչին օրինակել կու տայ մէկ Մեկնութիւն Հնգամասեցի վարդանայ. — Պաշկեան, Յիշատ. ԺԴ. Դարի, էջ 621-2:

3. — Մեսրոպ Եպիսկոպոս, 1418. — Փիրղալէմեան, Նօտարք, էջ 56:

4. — Յովնանէս Արքեպիսկոպոս, որդի Ներսէս Քահանայի և Պարթի Պաթուրի, 1438ին կը ստանայ Յայրաւուրք մը, ուրուն յիշատակարանին մէջ գովումը է իրիւք լայն հովուակետ, ողորմած, աղքատասէր և առատաձեռն. — Աճառեան, Յուցակ Զեռ. Թաւրիկի, էջ 41:

5. — Հայրապէս Արքեպիսկոպոս, 1458. — Ոսկեան, Գ., էջ 794:

6. — Յովնանէս Արքեպիսկոպոս, 1487-90. — Ժանիկեան, Հնութիւնք Ակնայ, էջ 84 (16): Ս. Թօփճեան, Յուցակ Զեռ. Պաշկե վարդապետի, Բ., էջ 51 (75):

7. — Տէր Սահակ, 1557. — Հ. Բ. Սարգիսեան, Յուցակ Զեռ. Վնեհարկի, Ա., էջ 529:

8. — Յովնանէս Արքեպիսկոպոս, 1611, գովարանումը իրր ամենաներսուն և քաջ բարունի. — Ոսկեան, Գ., էջ 796:

9. — Տէր Կիրակոս Բաբունացի, 1646: Սահակ արեղայ կը վկայէ թէ Կիրակոս բաբունացիտ շատ լաւ զարդարած էր Վանքը և ժամասացութեան պահուն քսան երեսուն կարգացողներ անպակաս էին. — Աճառեան, Յուցակ Զեռ. Թաւրիկի, էջ 104:

10. — Յովնանէս Վանահայր, 1655. — Ոսկեան, Գ., էջ 796:

11. — Եսայի Վարդապէս, 1659-80: Սահակ Դպիր Վանեցի, 1680ին, հոս ծաղկած և կազմած է հին Աւետարան մը. — Լալայեան, Յուցակ Զեռ. Վասպուրականի, Թ. 240, էջ 568: Ոսկեան, Գ., էջ 796-7:

Ս. Բարթողիմէոսի տաճարին գմբէթը երկրաշարժէն կը թոյն 1715ին:

Վանքին ալ թեւ, որ փաստում էր երկրաշարժէն, կը նորոգուի 1751ին:

Եկեղեցին և Վանքը կը նորոգուին, 1760ին, Հիմի միաբան Յովնանէս Մոկացիի և իր եղբորորդի Նիկապարի ջանքերով. — Ոսկեան, Գ., էջ 797-8:

12. — Սեփանոս Վրդ. (Եպս.), 1763-6. — Ոսկեան, Գ., էջ 798-9:

13. — Խաչատուր Վարդապէս, 1771ին կը ստանայ Ներսէս Շնորհաւուր գրութեանց մէկ հին ձեռագիրը, 1284ին գրուած. — Աճառեան, Յուցակ Զեռ. Թաւրիկի, էջ 15:

14. — Սեփանոս Եպս. Սալմասեցի, 1778-83. — Ոսկեան, Գ., էջ 800:

15. — Խաչատուր Վարդապէս, 1791-1801, Բարդուհեռու Ծաղկաքաղ մը կ'օրինակէ 1791ին. — Աճառեան, Յուցակ Զեռ. Թաւրիկի, էջ 25: Ոսկեան, Գ., էջ 800-801:

16. — Իսայիլ Եպիսկոպոս, 1817-35, իր օրով Վանքը շատ կը յառաջանայ և կ'աւելնայ 13-15 վարդապետ միաբան. — Ոսկեան, Գ., էջ 802: Աճառեան, Յուցակ Զեռ. Թաւրիկի, էջ 9:

17. — Նիկապար Վանահայր, 1860-78: Ս. Բարթողիմէոսի տաճարին մեծ կաթողիկէն նորոգած է. — Ոսկեան, Գ., էջ 803: